

Träff med CNV och limniska nätverket 14 mars 2023

Hur vet jag om jag når fram? En workshop om planering och utvärdering

Katrin Jones Hammarlund, Per Sonnvik och Anders Arnell
SLU Centrum för naturvägledning på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten
slu.se/cnv
slu.se/vattenpedagogik

Program

13:00 Välkommen och introduktion

13:15 Om planering

Föreläsning 15 min ca

Genomgång av uppgiften

Ni jobbar i grupp

Återsamling och diskussion

14:25 Paus

14:35 Om utvärdering

Föreläsning 15 min ca

Genomgång av uppgiften

Ni jobbar i grupp

Återsamling och diskussion

15:45 Fler frågor

16:00 Avslutning och tack för idag!

SLU Centrum för naturvägledning

- Mötesplats, utvecklingsnod, kompetensresurs för alla naturvägledare i Sverige
- Utbildningar, workshops, föreläsningar inom naturvägledning
- Webben, Naturvägledaren och Nytt från CNV
- Uppdrag Naturvårdsverket – skyddad natur, naturum, LONA, hälsa vardagsnära natur
- Uppdrag Havs- och vattenmyndigheten, sötvattensnätverk
- Gå gärna med i vårt nätverk: cnv@slu.se

Nätverket för limnisk pedagogik

2019 bildades två nätverk inom vattenpedagogik

Uppdrag Havs- och vattenmyndigheten

SLU Centrum för naturvägledning – limniska
Havsmiljöinstitutet – marina

Syftet: att stärka er som jobbar med att skapa känsla för vatten och öka förståelsen för värdet av friska vatten.

Ca 500 personer i nätverken som jobbar med utomhusbaserat lärande från källa till hav

Bilden är från Blå lådan, Vattenverkstaden Malmö.

Nätverket för limnisk pedagogik

- Syfte: Öka medvetenheten om vattnets värde
- Nätverksträffar – kom gärna med förslag vad ni vill fördjupa er i
- Studiebesök
- Webbinarier
- Workshops
- Konferensen "Att sprida ringar på vatten"
- Förmedlar kontakt er emellan
- Webbsida: slu.se/vattenpedagogik

Utombaserat lärande och naturvägledning i vattenmiljöer

På de här sidorna samlas information om pedagogiska aktiviteter/naturvägledning i vattenmiljöer. Syftet är att stötta er som jobbar med utombaserat lärande kring vattenmiljöer. Meningen är att dessa sidor ska vara levande. Vi vill ha era berättelser. Välkomna att skicka in dem till oss: limnisk.cnv@slu.se.

Jag vill gå med i nätverket för sötvatten och utombaserad pedagogik. [↗](#)

Sötvattenpedagogiskt nätverk

På uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten (HaV) samordnar SLU Centrum för naturvägledning ett nätverk inom sötvattenpedagogik. Det finns också ett nätverk inom marin pedagogik som samordnas av [Havsmiljöinstitutet](#).

Syftet med nätverken är att underlätta för aktörer som arbetar med utombaserat lärande i vattenmiljöer att komma i kontakt med varandra för att utbyta idéer, starta samarbeten, och stötta varandra. På så sätt kan nätverken bidra till att stärka arbetet kring dessa frågor och därmed också bidra till att lyfta kunskapen och medvetenheten hos allmänheten om vattnets betydelse.

Exempel på verksamheter inom sötvattenpedagogik

Utombaserad pedagogiska övningar och material

Litteraturtips och annan information om vattenmiljöer och utombaserad pedagogik

Så här jobbar vi med att sprida kunskap om vatten

Länkar till annan information om vattenmiljöer och utombaserad pedagogik

Naturvägledning i vatten

Naturvägledning

- kommunikation, dialog, pedagogiska aktiviteter – vi upptäcker och upplever tillsammans
- gemensamt lärande
- underlättar för människor att uppleva naturen och kulturlandskapet
- bidrar till ökad känsla för och kunskap om naturen och kulturlandskapet
- utvecklar relation till naturen och kulturlandskapet
- Bilden, ungdomar håvar i våtmark kring sjön Lygnern, Halland.

Kan göras på olika sätt

- Guidning
- Berättande/storytelling
- Appar
- Skyltar
- Utställningar
- Bilden visar en taktil informationsskylt från Garnuddens naturreservat i Salem, Stockholm

PARADIS UTE – IATHUNDEN FÖR NATURVÄGLEDARE

- ❖ **PLATSEN.** Utgå från platsens särskilda förutsättningar.
- ❖ **ALLEMANSRÄTT.** En aktivitet med hänsyn till natur och människor.
- ❖ **RÖD TRÅD.** Ett genomtänkt tema ger intryck som stannar kvar länge.
- ❖ **AHA-UPPLEVELSER.** Låt innehållet väcka känslor – WOW, OMG, LOL! (Oh My God, Laughing Out Loud.)
- ❖ **DELTAGARNA.** Intressera dig för deltagarnas perspektiv.
- ❖ **INKLUDERANDE.** Involvera alla och försök inkludera dem du annars inte når.
- ❖ **SINNEN.** Aktivera alla sinnen – känn, smaka, dofta, se och lyssna.
- ❖ **UNDERSÖK.** Låt deltagarna göra, undersöka och reflektera.
- ❖ **TILLGÄNGLIGT.** Ta hänsyn till olika förutsättningar och funktionsvariationer.
- ❖ **ENGAGEMANG.** Din energi är ett frö till deltagarnas engagemang.

**PARADIS
UTE** TIO TIPS FÖR
NATURVÄGLEDNING

.....▶

Vill du inspirera andra till naturupplevelser?
Här är en checklista för att skapa aktiviteter ute.

»Läs mer: www.slu.se/cnv/paradisute

LUFTEN ÄR FRI
FRILUFTSLIVETS ÅR 2021

SLU | SLU Centrum för naturvägledning

www.slu.se/cnv

Planering av naturvägledning

Utgå från vad man vill kommunicera och för vem innan välja media.

www.slu.se/nvl-planering

Handbok i planering för naturvägledning

- Stöd för förvaltare med flera
- Planering och genomförande
- Skyddade områden, men generella tankegångar
- Komplement till "Tillgängliga natur- och kulturområden"

Naturvägledning i natur- och kulturområden

En handbok för planering och genomförande av naturvägledning i skyddade natur- och kulturområden. Ett komplement till handboken *Tillgängliga natur- och kulturområden* (Naturvårdsverket rapport 6562)

RAPPORT 6846 • DECEMBER 2018

Fungerar för alla ambitionsnivåer

Ofta i kombination med tillgänglighet

- **Grundläggande nivå**

- Webbinfo, skylt, enklare stig
- Förstärka områdets värden

- **Högre ambitioner**

- Väcka intresse för natur och kultur
- Inspirera till upplevelser
- Betona vikten av naturvård
- Arbeta med målgrupper
- Tematiska stigar
- Digital naturvägledning
- Guidning och program

Stegvis arbetsmodell

- Steg 1 Avgränsning och ambitionsnivå
- Steg 2 Beskriv området idag
- Steg 3 Vad vill vi åstadkomma?
- Steg 4 Välj insatser för naturvägledning
- Steg 5 Finns problem, motsättning och möjligheter?
- Steg 6 Testa och utvärdera

Steg 1 – Avgränsning och ambitionsnivå

- Några tänkbara kriterier för val av område
 - Särskilt besöksintressant
 - Upplevelser, aktiviteter
 - Besökstryck, känslighet
 - Behov att nå nya grupper

Steg 2 – Beskriv området idag

- Befintlig naturvägledning
- Andra satsningar som gjorts tidigare och planeras – tillgänglighet, naturvård mm
- Värden och perspektiv att lyfta
- Nuvarande besökare och deras förväntningar på området
- Aktörer – skola, föreningar mm

Vad finns det att lyfta fram och berätta om?

- Naturföreteelser – från landskap till små organismer
- Berättelser – historiska och nutida
- Nyttjande av naturen, folktro och myter
- Speciella besökskvaliteter – utsikt, naturformation, aktivitet
- Naturresurser, ekosystemtjänster
- Landskapets utveckling
- Skötsel, skydd och hotbild
- Upplevelsevärden

Kännedom om besökarna

- Vilka besökare har vi?
- Förväntningar och intressen
- Hur länge stannar de?
- Vem kommer de tillsammans med?
- Tillgänglighet, faciliteter
- Efter besöket

Steg 3 – bestämma vad som ska åstadkommas

- Formulera syfte och mål med naturvägledningen
- Avgöra vilka besökare naturvägledningen ska rikta sig till
- Bestämma vad ni vill berätta (tema)
- Prioritera resurser och platser för naturvägledningen

Steg 4 – Välj insatser för naturvägledning

- Mål för varje prioriterad plats
- Innehåll – vad lyfta fram på varje plats
- Välj och beskriv metoder och produkter
 - Stigar, skyltar
 - Digital naturvägledning
 - Utställningar (även utomhus)
 - Guidning, storytelling
 - Foldrar, böcker med mera
 - Temadagar, föredrag
 - Praktisk skötsel - delaktighet

Steg 5 – Finns problem, motsättning och möjligheter?

- Kontrollera så inga målkonflikter uppstår
- Låt berörda kommentera
- Krävs dispenser/tillstånd?
- Krävs ytterligare samarbeten?

Steg 6 – Testa och utvärdera

- Testa gärna idéer med målgrupper
- Planera för utvärdering

Er uppgift

- Planera naturvägledning för ert område
- Vid en bäck och en sjö i naturområde
- Någon km från en medelstor tätort i en medelstor kommun.
- Fyll på med egen information där det behövs.
- Tänk fritt hur ni skulle vilja planera naturvägledningen men passa samtidigt på att använda planeringsstegen, om än översiktligt.

Beskrivning av området

Det finns ett bostadsområde ca en km från parkeringsplatsen och en utbyggnad av det planeras. Det finns flera skolor inom rimligt avstånd till området (förskola, grundskola och gymnasium). I anslutning till området finns en naturskola.

Vid starten på stigen finns en busshållplats för regionaltrafik. Här finns också en parkeringsplats.

En bred stig går längs en större bäck upp till södra delen av en sjö. Bäckens meandrar och det finns gott om vatten i bäcken. Den är i stort sett orörd förutom rester av en kvarn där man tidigare malt mjöl. Stigen mellan parkeringsplatsen och sjön är lättgången för dem som kommer med barnvagn, rullstol eller rullator. Stigen till sjön går genom en barrskog som planterades för 80 år sedan.

Beskrivning av området

Där stigen kommer fram till sjön finns det ett fågeltorn som ger en fin utsikt över sjön. Fågeltornet används ofta av fågelskådare. Går man åt vänster kommer man fram till en badplats. Går man åt höger kan man gå över ån på en spång.

Vid badplatsen finns ett utedass och en enkel grillplats. Det är långgrund och lätt att komma ut i vattnet. Det är främst sandbotten. Badplatsen och grillplatsen används framförallt av närboende. I sjön lever bland annat abborre, gädda, häger och bäver.

Utsikt från fågeltornet

Bad- och grillplats vid sjöns västra sida.

Spång över bäcken till östra sidan av sjön

Beskrivning av området

Går man norrut från badplatsen går stigen över i en markerad vandringsled som går runt hela sjön tillbaka till spången i södra änden. Sträckan är tre km och leden är mindre lättgången än stigen fram till sjön. Den är markerad, men det finns inga informationsskyltar om natur- eller kulturmiljövården. Leden lyfts inte fram av kommunen men syns på Terrängkartan. Längs vandringsleden är det framförallt äldre blandskog. Leden runt sjön används av dem som känner till den och vill ta en promenad. Den används frekvent av mountainbikecyklister.

Två tredjedelar av skogen längs stigen och vandringsleden ägs av kommunen. En tredjedel av skogen ner mot sjön ägs av en privat markägare med aktivt skogsbruk. Skogen bör avverkas inom tio år enligt gällande skogsbruksplan. Det finns gott om stora myrstackar och garnlav i skogen.

På ett ställe norr om badplatsen är både strandremsa och botten mer stenig. Man kan lätt gå ut i vattnet även här.

Stenig strandremsa på sjöns västra sida.

Beskrivning av området

Vid norra delen av sjön finns det huvudsakliga inloppet och där finns också en våtmark. Vandringsleden går över våtmarken på spänger. I våtmarken finns gott om grodor, och på våren när de leker kan man höra deras konsert. Den lokala hembygdsföreningen slår ofta vassen som växer i kantzonen mellan sjön och våtmarken.

Våtmarken går över i en våtäng där djur gått och betat under lång tid. Våtängen går över i en torräng som också hävdats under lång tid. Idag slås båda ängarna med lie av medlemmarna i Naturskyddsföreningens lokala krets. Inom synhåll från våtmarken, uppe i backen finns ett gammalt torp, som sköts av Hembygdsföreningen. En orienteringsklubb har regelbundet träning i området och får låna torpet vid sina träningar. I skogen nära våtmarken finns mindre hackspett.

Beskrivning av området

Fortsätter man sin vandring över våtmarkens spänger kommer man in i en sumpskog. Väl över på östra sidan av sjön blir terrängen kuperad och storblockig.

Vad är utvärdering?

En kritisk granskning av vad något har för värde.

Varför utvärdera?

- Kunskap om besökarens utbyte
- Insikt om kvaliteten på sitt arbete
- Underlag för egen reflektion
- För realistiska och mätbara mål
- Inspiration till förbättring
- Förmedla erfarenheter
- Legitimera samhällsnyttan
- Underlag för beslut om anslag

Eller helt enkelt...

- Man vill veta vad man håller på med.
- Man vill utvecklas och veta om man gör framsteg.

Kvantitativt/kvalitativt – eller kombinerat

- Kvantitativt = mätbart – kräver ofta stora mängder data
 - Ex. antal besökare, ålder, användardata, nöjdhet enkel skala
- Kvalitativt = se mönster, tendenser, tolkningar – kräver tid men inte så många svar
 - Ex. besökarnas upplevelser och tankar, jämförelser med tema och syfte, ”händer det något?”
 - Enkla studier bra ingång

Kvalitativa besökarstudier

- Sammanställning Paul Henningsson, musedia
- Besökarnas röster, CNV 2012
- Naturvägledaren 2/2022
 - Översikt och experttips
 - Tankelistning
 - Besökarobservationer
 - Att mäta känsla för natur
 - Exempel klimatutställning
 - Reviewing

Besökarstudier i olika skeden

- Baslinjestudie (var står vi just nu?)
- Konceptstudier – vid planering (ex fokusgrupper, värderingskartor)
- Formativa studier – vid avstämning (ex tester enligt steg 6 i planeringsmodellen)
- Summativa studier – vid uppföljning (vår uppgift idag)
- /Effektstudier – om formulerade effektmål nås (mer komplext)/

Tre metoder för denna workshop

- Tankelistning
- Besökarobservationer
- Reviewing

- Egna erfarenheter

- Små behov av utrustning
- Underlag för reflektion

Tankelisting

- Besökarens egna ord om upplevelsen av något
- Att utmana tankar och reflektion är viktigt i naturvägledning
- Utgå från syfte och tema
- Önskade tankar
- "Vad tänker du på efter att ha besökt/deltagit...?"
- Sammanställning och reflektion
- Metodhandledning CNV 2017

Besökarsobservationer

- Hur besökare rör sig i området
- Vad de fäster uppmärksamhet vid
- Vilka skyltar eller annat som väcker intresse
- "Passiva" metoder, t ex rita kartor, "observationer man redan gör"
- "Aktiva" metoder, t ex tankekartor, rörelsekartor

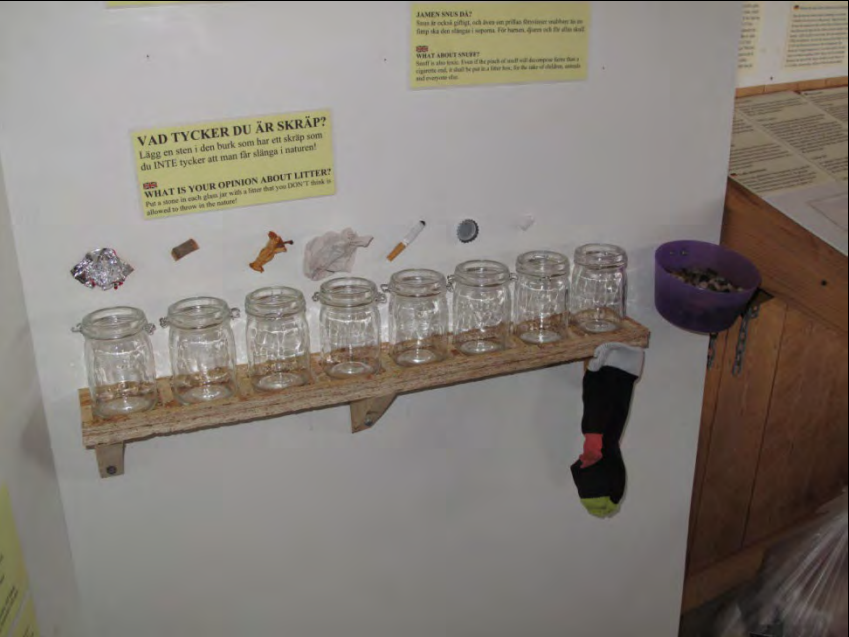

Reviewing – för många ändamål

- Förkunskaper, förväntningar, erfarenheter, upplevelser, synpunkter, reflektioner...
- Främst med deltagare i grupp, men kan användas bredare
- "Låt tingen berätta"
- "Den talande knuten"
- "Speaker's corner"
- "Storyline"
- Se det utskickade underlaget

Viktigast att komma igång!

Gästböcker är också bra!

